

A kételkedés védőszentje

Lisieux-i Szent Teréz

„Nem tudok imádkozni”, vallja meg halálos ágyán. S ami még rosszabb, az ég egyre inkább bezárul előtte: „Nem hiszek az örök életben, úgy tűnik nekem, hogy e halandó élet után semmi nem létezik.” Egyik fiatal nővértársa rémülten veti ellene, hogy ez nem lehetséges, hiszen Teréz oly csodálatos verseket és jámbor szindarabokat ír! „Azt éneklek meg, amit hinni akarok”, feleli Teréz fáradtan, „de minden érzés nélkül.”

Valóban: a Normandiából származó, szeretetreméltó kis apáca, aki 1897-ben bekövetkezett halála óta az egyszerű vallásosság és a vidám, erős hit foglalatának számít, jobban odafigyelve az Istennel kapcsolatos modern kételkedés és az identitásválság mintapéldájaként lepleződik le. Az összes jámbor giccsgyártók kedvenc figurája – aki csiricsáré olajképeken elragadtatott mosollyal rózsákat hullat az égből a földre – hirtelen a kételkedő emberek útítársaként jelenik meg.

Gyermekként szent akart lenni. A püspökig, sőt Rómaig ment el, hogy engedélyt kapjon, és már 15 évesen beléphessen a karmeliták rendjébe. A Vatikánban botrányról is gondoskodott, amikor átkarolta XIII. Leó pápa térdét, és így koldult: „Ó, mondjon igent!”, míg a gárdisták ki nem cipelték a trónteremből.

És most? Mi lett az akkori, eget ostromló ideálokból? „Látja ott lenn azt a fekete lyukat, amelyben már semmit sem lehet megkülönböztetni?”, kérdezi egyik látogatóját a 23 éves apáca, már halálos betegen, és egy sötét helyre mutat a kolostorkert gesztenyefái alatt. „Ilyen lyukban vagyok én testestül-lelkestül. Ó igen, kicsoda sötétség!”

Lisieux, vidéki városka Normandiában, a 19. század hetvenes éveiben. Amikor Louis Martin, az órás Terézzel, kedvenc kislányával sétál a városban, óvja őt azoktól a kirakatoktól, amelyekben valami erkölcsileg botrányosat lehetne látni. Kisvárosi katolikus kislányként nagyon szépen nőtt föl, szeretetteljesen szigorú nevelésben részesült, gondosan megóvva a kortárs kultúra minden veszélyétől és látványosságától.

Teréz nővérei mind kolostorba voltak. Fiatalkorában a világiidegen

apa és a jó üzleti érzékkel bíró, de melankolikus anya szintén szerzetes akart lenni, de elutasították őket. Teréz gyerekkora mintegy üvegbúra alatt zajlott, s a világmegvetés határozta meg. De a morcos családi légkör ellenére Teréz higanymozgású, vidám, bájos és önfejtő fiatal lánnyá fejlődik.

Teréz vallásossága eleinte teljesen a hagyományos keretek között zajlik. Milliós példányszámban terjesztett, Egy lélek története c. önéletrajzában számtalan szakasza rettenetesen dagályos, szentimentális és kínosan pubertásos, de a sok derék ömlengés között igazgyöngyök is találhatóak, egy friss, elfogulatlan hit eredeti épségű képei.

Legkésőbb azóta, hogy rendelkezésünkre áll a helyreállított eredeti szöveg, amelyet megszabadítottak a túlságosan elővigyázatos retusálásoktól, amelyeket testi nővérei hajtottak végre halála után, szóval legkésőbb most egy izgalmas emancipáció történetét lehet kihámozni a gyakran oly ártalmatlanul csengő önéletrajzból: Teréz fokról fokra megszabadul korának vallásossági mintáitól, elkülönül attól a szorongáskeltő, teljesítmény-irányultságú, örömtelen vallástól, amely akkoriban uralkodott a szószékeken és a katedrákon.

A férfi „lelki vezetőről” le tud mondani. „Egyáltalán nem azok a dolgok tesznek jót, és segítenek nekem, amiket mesélnek nekünk”, állapítja meg. Kora terjengős Mária-tiszteletének azt veti ellene, hogy a Madonna elérhetetlen ikonként való fölmutatása helyett azt kellene mondani, hogy Mária valós élete „teljesen szokásos”, és hogy ő is, „akárcsak mi, a hitből élt”.

A szokásos fenyegetőző prédikációkkal az Isten feltétlen, megmentő szeretetéről szóló üzenetet állítja szembe. A kereszt félelmetes valóságára nem az Isten bosszújától való félelemmel kellene válaszolni, hanem szeretettel és hűséggel.

Miután 15 évesen ténylegesen elérte, hogy beléphessen a lisieux-i karmelita kolostorba, a mosodában, az étkezdében, a sekrestyében, a portán dolgozik, és legkevésbé rokonszen-

ves nővértársait választja barátnőül, és felfedezi a hit „kis útját”: óriási erénygyakorlatok helyett figyelmes hétköznapi szeretet, kalandos bűnbánati cselekedetek helyett a rendi szabályzat pontos megtartása, az ezernyi buzgón megszámlolt és regisztrált „áldozatocska” helyett – ahogyan az divatos volt a katolikusok körében – a szív egyetlen lendületes felemelkedése Istenhez.

Teréz szerint a hit nem önmagába szerelmes, a mennyei jutalomra spekuláló teljesítmény, hanem bizalomból és szeretetből fakadó odaadás. A gyermeken egyszerű, s ugyanakkor oly érett apáca tudta: „Egész élet-szentségünk piszkos a Te szemedben!” Isten előtt ténylegesen csak üres kézzel lehet megjelenni, annak tudatában, hogy minden emberi erőfeszítésnek csak akkor van értelme, ha Isten jósága szenteli meg. Hogyan bizonyíthatnánk másként Jézus iránti szeretetünket, mint azzal, hogy „virágokat szórunk elébe”, azaz szeretetből végezzük mindennapi feladatainkat?

Teréz egyszerűen megfogalmazott írásaitól közvetlen út vezet a II. Vatikáni Zsinat (1962-1965) szellemi új-rakezdéséig. A zsinat központi tartalmi mind megtalálható már a kis normandiai apácánál: a Szentírás el-sőbbbsége minden mégoly „épületes” emberi értelmezéssel szemben, az eleven szervezetként felfogott egyház, a testvéri összetartozás a másként hívőkkel és a hitetlenekkel, a szolidaritás a keresőkkel – ahelyett, hogy önelégülten elhatárolódnánk a „bűnösöktől”, az irgalmas Isten női vonásainak újrafelfedezése, a tapasztalatokra építő és szívvel művelt teológia, a szegények és gyámoltalanok melletti kiállás.

Sajátos kettős élete volt ennek az elbűvölő apácának: a hitetlenség hidege és magánya egyfelől, ugyanakkor ragaszkodás a világossághoz. Az Istenben való örömet elveszítette – de nem vesztette el a dacos szeretetet az iránt, aki mellett szívének minden idegszálával döntött: „Nem mondom neki semmit – szeretem őt”, közölte józanul. „És megduplázom gyöngéd-ségeimet”, mondta, „ha kivonja magát a hitemből.”

A fekete válságból edzett, tudatosabb hit nőtt ki. A jámbor fundamentalistákat jellemző naiv magabiztoság helyett ugrás a bizonytalanba, ahogyan erre csak az örült szerelem merészkedik. Vigasztalanságát, kínzó kétségeit és az éggel szembeni közönyét meghívásként fogta fel arra, hogy megértse az „istentelenekeket”, és belássa, hogy ugyanaz a szakadék őbenne is megvan:

„Ő megengedte, hogy a legsűrűbb sötétség hatoljon be a lelkembe, és a mennyország számomra oly édes gondolata már csupán kínok és küzdelmek tárgya legyen. Ennek a vizsgának nem csupán pár napig vagy hétfőig kellett tartania; majd csak a Jóisten által meghatározott órában kell véget érnie, és ez az óra még nem jött el. [...] Szívesen kifejezném, mit élek át, de ah, ez lehetetlennek tűnik számomra. Az embernek keresztül kell mennie ezen a sötét alagúton ahhoz, hogy tudja, mennyire sötét.”

„Az istentelenekek hangját téve magáévá, úgy tűnik, ez a sötétség kigúnyol engem, és azt kiáltja felém: Te a világosságról álmodsz, kedves, jó illatokkal betöltött hazáról, arról álmodsz, hogy örökké birtoklod majd e csodatettek teremtőjét, azt képzeled, hogy egy napon megszabadulsz a téged körülvevő felhőktől! Csak rajta, csak rajta, örülj a halálnak, amely

nem azt adja majd neked, amit remélsz, hanem a még sötétebb éjszakát, a semmi éjszakáját!”

Úgy érezte, hogy magába rántja a hitetlenség sodrása – és szívós elhatározással ragaszkodott ahhoz a világossághoz, amelyet nem látott többé. A legfeketebb sötétségben rekedt – mégis tudta, hogy az a világosság rejtezik abban, amely elhomályosult, de nem aludt ki. Önéletrajzának egyik legkeményebb részletében a hitetlennek cimborájaként ábrázolta magát, egyikeként azoknak, akik „a bűnösök asztalánál” ülnek: „A Te gyermeked azonban, ó Uram, megismerte isteni világosságodat, bocsánatot kér Tőled testvérei számára, kész arra, hogy a fájdalom kenyerét egye, amíg Te akarsz, és az Altalad megjelölt nap előtt nem akar elmenni ettől a keserűséggel megrakott asztaltól, amelynél a szegény bűnösök esznek. [...] Nem mondhatja-e ezért a saját nevében is, testvérei nevében is: Könyörülj rajtunk, Urunk, mert szegény bűnösök vagyunk?”

Teréz a bűnösök egyikének tekintette magát, nővérüknek, nem pedig misszionáriusuknak. Ki akart tartani a kételkedők asztalánál, nem pusztán semmire sem kötelező látogatást akart letudni. Tudta, hogy az Istenre mondott „nem” őbenne is ott rejtőzik.

„Bűnösök vagyunk”, mondta. „Könyörülj rajtunk” – nem pedig „könyörülj rajtunk”, ahogyan a keresztény hagyomány a maga jámbor képmutatásra csábító kísértésével.

Utolsó hónapjai félelmetesek voltak: tuberkulózis, végtelen köhögési rohamok, légszomj, öngyilkossági gondolatok. Ismételten a megfulladás fenyegette, már csak szakaszosan tudott levegőt venni, apró kiáltásokkal, félelmetes fájdalmak közepette. 1897. szeptember 30-án véget ért Teréz nyomorúságos élete. A 24 éves apáca arca hirtelen csodaszép lett, ajkai mosolyogtak.

XI. Piusz pápa már 1925-ben szentté avatta, és október 1-ére tette ünnepnapját. II. János Pál pápa 1997-ben egyháztanítónak nyilvánította a kételkedő, de szívós hit e mintaképet. A kis apáca kultusza mindig is túllépett a nemzeti és felekezeti határon. Názáretben a görög katolikus templomban tisztelik az ikonját, az Egyesült Államokban és Latin-Amerikában a „little Flower of Lisieux”-höz és „Terezitához” imádkoznak, Kairóban lelkes muszlimok templomot építettek Allah kis szentjének.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2010/10

Olvasók fóruma

Egyik régi barátunkna és szerzőnknek a fenti cikk kapcsán a főszerkesztőhöz intézett sorai:

Kedves Bandi!

Nagyon köszönöm a Terézről szóló Feldmann-cikket. Nem vagy köteles fejben tartani az „Érted vagyok”-ban megjelent műveimet, ezért bátorodom megjegyezni, hogy majdnem mindig Thérèse Martin-t írtam e kiváló leány emlegetésekor azért, hogy kiemeljem „emberi” jellemét. Terézzel korán megismerkedtem. Tízéves sem voltam, amikor kezembe került Blaskó Mária gyermekeknek írott, *Rózsaeső* című romantikus regénye. Nagyon megkedveltem és többször is elolvastam. Hosszabb idő múltán halottam valamit a retusált életrajzáról, majd, 1968-ban, francia ismerősöm, Mme Gibory ajánlotta, hogy vegyem meg a *Manuscrit autobiographiques* új kiadását. Ez szépen meg is fér a házában kiadott, nem túl radikális

egyházi kiadvánnyal. Óvatosan írtak is a magyar sajtóban valamit róla, valaki összehasonlította gyermekien gyűgő stílusát Avilai Teréz férfias, markáns irályával, de a mi szempontunkból nem közöltek semmit.

A közelmúltban alkalmam volt egy Kis Terézről készült videó megtekintésére: ez tükrözte azt a borzalmas mentalitást, amellyel ezek a nővérek szenvedni akartak, Jézust segítő. Az egyik képen egy nővér titokban nyalagatta Martin kisasszony tuberkolitusos köpetét, hogy ő is szépen megbetegedjen. Nem tudom, mi volt igaz ebből. Az ifjú apáca fanatikus hite a megváltás kiegészítésében, ami természetesen lehetséges, vagy a filmrendező emeletes marhasága, amellyel meg akarta rázkódtatni a hiszékeny embereket.

Az ember tiszteli az erőfeszítéseket. Mi mást tehet valaki, ha arra tanítják, és az az ő univerzuma. Magam is tudom, hogy igyekszik az ember. Gyurka életrajza is mutatja. Jó sok megrázkódtatásra van szüksége az embernek, hogy tisztuljon. Olyasmi, mintha egy-egy földrengéskor lehullana egy réteg vakolat az eredeti freskóról. Persze, itt két dologról van szó:

(1) a rámozolás lehullásáról, és (2) hogy tényleg van alatta hibátlan, eredeti. Ronda agnoszticizmus, de logikailag így helyes.

A gyermeteg stílus? Istenem, ha valaki nem irodalmi östehetség, akkor elég annyi, hogy nem akar hazudni. A falusi néni naiv meséjében is lehet tartalom, ha valóban átélt valamit, és azt elmondja. Abszurd megjelenésű vallomás is lehet igaz. Az irodalomkritikus, a tartalomelemző feladata, hogy feltárja: az adott kor eszmévilágához képest, ahonnan indult, mi az újdonság, mi a valódi érték-tanulás a jövő számára.

Jó, hogy lefordítottad. Igazi érték mindenféle mesékkel zsúfolt korunkban, és igazi elismerés egy roppant szenvedés vállalásáért.

Egy megjegyzés. Engem nagyon furdal, mert valahol, még középiskolás koromban mintha azt szedtem volna fel, hogy Thérèse Martin valamiféle rokonságban állt Roger Martinnel, vagy ahogy mondani szokták: Martin du Gard-ral. Valójában nincs jelentősége, de azért érdekes lenne. A Google még nem segített eddig. Az író sem.

**Merza Jóska
Budapest**